

«ΒΙΒΑ ΑΣΠΑΣΙΑ» τοῦ Καμπανέλλη

ΣΥΜΦΩΝΑ με αὐτὸ πὺν θέλει νὰ πῇ, νὰ τραγουδήσῃ, νὰ ἐξηγήσῃ, νὰ καταγγείλῃ, νὰ διδάξῃ ὁ συγγραφεὺς ἢ ἀπλῶς σήμφωνα με τὴν προθεσὶ τοῦ νὰ τέρψῃ, νὰ συγκινήσῃ, νὰ θυμῇ γέλιο, δάκρυ, στοχασμὸ, σύμφωνα με τὴν ἔκτασι καὶ με τὸ εἶδος τῶν στόχων πὺν θέλει νὰ καλύψῃ, εἶναι καὶ τὸ ἔθος καὶ με τίς ἀλλεπάλληλες προσπάθειες νὰ συλλάβῃ καλύτερα αὐτὸ πὺν θέλει νὰ κατορθώσῃ εἶναι με τὸν καιρὸ καὶ τὸ ἐκφραστικὸ ὄργανο πὺν δημιουργεῖ ὁ συγγραφεὺς.

Γιὰ πολὺν καιρὸ καὶ στίς περισσότερες κοινωνίες, πὺν κράτησαν καὶ τὴν τέχνην σὲ μιὰ ρασιοναλιστικὴν πειθαρχία, τὰ θεατρικὰ εἶδη ἦσαν διακεκομμένα με ἀρχετὰ ἀνιστορή συντέλεια. Διέλεγες ποια στρατὰ θὰ παρῇς, ποιά δόδο θ' ἀκολουθήσεις γιὰ νὰ μῆλῃς στὴν καρδιά τοῦ κοινοῦ, καὶ σὲ ὁρισμένους χώρους αὐτὴ τὴ στρατὰ τὴν ἔπαιρνες ἀποφασιστικὰ ὅχι μόνο σ' ἓνα θεατρικὸν σὺν ἔργο ἀπὸ τὴν πρώτη ὥς τὴν τελευταία σκηνὴν τοῦ, ἀλλὰ γιὰ ὁλόκληρο τὸ δημιουργικὸν σου στάδιο. Ἔτσι ὁ Ἀριστοφάνης τραγουδοῦσε, δίδαξε, κατηγγείλε, πένθησε, ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἀνόρθωσι τῆς Ἀθῆνας, πολέμησε τὴ διαφθορά, χωρὶς νὰ γιγῇ ποτε στὸ θέατρο πὺν οὐτε ἓνα δάκρυ, πολλὰ μᾶλλον χωρὶς νὰ τελειώσῃ καμμία «Λυσιστράτη» πὺν με τὸ φινίλε τῶν «Τρωάδων».

Τὸ ἔξερω ὅτι τὸ θέατρο δὲν εἴμινε ἐκεῖ· τὸ ἔξερω ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα γεννήθηκαν τὰ ἀμφίβια θεατρικὰ εἶδη· τὸ ἔξερω ὅτι πολλὰ τέτοια ἔργα καὶ ποὶ ἀθηναϊκοῦ θεάτρον καὶ τοῦ ἀναγεννησιακοῦ εἶναι πανέμορφα· τὸ ἔξερω ὅτι σήμερον τέλος ὅ,τι καλύτερο παρουσιάζεται στὸ θέατρο κινεῖται ἐπὶ ἔξω ἀκμῇ, σὴν αἰκὴν πὺν τρέμουν οἱ ἀκροασιμεν· ὅνεις τῆς κομωδίας καὶ τοῦ τραγικοῦ δράματος.

Ἀλλὰ ὅπως καὶ νὰ εἶναι, ὅσο διαφορετικὰ πράγματα καὶ ἂν εἶχαν νὰ πὺν καὶ ὅσους δρόμους ἔξω ἀπὸ τὴν πεπαιγμένην καὶ ἂν δημιουργήσαν, οἱ συγγραφεῖς πὺν κούρδιαν τίς χορδές· τους ὕμνισμεν· ἀπάν τοῦ τραγικοῦ καὶ στοῦ κομωδικοῦ αἰσθημα τῆς ζωῆς, ἢ πὺν μεταχειρίστηκαν ἀδελφωμένα τὸ τραγικὸ καὶ τὸ κομωδικὸ ὅλο, ἀπὸ τὸν Στράντιπεργκ καὶ πέρα, ἄλλοι πολιτικώτεροι, ὅπως ὁ Μπρέχτ, καὶ ἄλλοι μεταφυσικώτεροι, ὅπως ὁ Μπέκετ, ὅλοι ὅσοι δημιουργήσαν μιὰ πειστικὴ φωνή, μιὰ παλλομένη καὶ ἀληθινὴ φωνή καὶ ἐπεβίβησαν, ὅλοι ἔγραζαν στὰ βάθη τῆς συνειδησέως μας γιὰ νὰ βροῖν ἀπὸ δικὸν τους δρόμο ἐκεῖνο τὸ σημείο ὅπου ἔκιναν οἱ κοινές ὀφές τῆς τραγωδίας καὶ τῆς κομωδίας. Καὶ ὁ καθένας ἔχει δρεῖ τους γνησίους τόνους του, τὴ γλώσσα του, τὴ γραφὴν του. Ὁ Γιάκωβος Καμπανέλλης σὴν «Βίβα Ἀσπασία» δὲν τάχει δρεῖ.

«**ΤΕΧΝΗ**, Τύχη, Τόλμη» πιλοφοροῦνταν ἓνα παλιὸ σουρεαλιστικὸν ποιητικὸν δοκίμιον τοῦ Ὀδυσσεῆ Ἐλύτη. Τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία ταῦ εἶναι ἡ πραγματικὴ πόρτα. Τόλμη καὶ ἀγαθὴ Τύχη χρειάζονται ἀσφαλῶς γιὰ νὰ ἐνῶσι κανεὶς τὰ ἀνθρώποτα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ δημιουργήσῃ κανεὶς ἓνα μέταλλο πὺν νὰ δινῇ ἓναν σωστὸ καὶ συγκινητικὸν ἦχο πρέπει νὰ φτάσῃ με τὸ πάθος τοῦ μιὰ θερμότητα πὺν νὰ πετιχάινῃ τὴν τῆς τῶν θεατρικῶν εἰδῶν σὲ ἓνα εἶδος καὶ τῶν καταστάσεων σὲ μιὰ κατάστασι. Καὶ χρειάζονται καὶ ὑπομονή καὶ μόθος καὶ τέχνη γι' αὐτό. Καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἡ πολὺ πρόχειρη κόλλησι ἐκείνου τοῦ αἵματρός ἐπὶλόγου μοῖρῃ νὰ μεταβίβῃ τὴν ἀρχικὴν κομωδία σὲ ἓναν παῖδα καὶ σ' ἓναν ἐπάγου τῆς προσφοράς καὶ τῆς θυσίας τῶν ἀπλῶν, ταπεινῶν καὶ καταφρονημένων ἀνθρώπων σὴν ἀντί-

στασί μας ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ, ἔστερα ἀπὸ τὸν ἀνέμειλο τόνο τῆς κομωδίας πὺν προηγήθηκε. Καὶ δὲν νομίζω ὅτι οὔτε ἐκεῖνο τὸ τόσο πρόχειρα, ὅχι πλάσιμένο, ἀλλὰ οὔτε καλὰ - καλὰ σκίτσαρισμένο, πρόσωπο τῆς ἐκμεταλλείας καὶ προδοτικῆς παιδείας τάσεως (πὺν υποτίθεται ὅτι τὴν ἐνσαρκώνει ἡ θεὰ Μαρία ἢ προαγωγός, ἢ ταρτομερὶα φιλοδοξοῦν γροντοκορεῖ με τὴν προδοσία της), οὔτε τὰ δύο παρατονέμενα λόγια τοῦ Ἀεάνδρου εἶναι δυνατόν νὰ μεταβάλουν τὴν ἀνέμειλη κομωδοῦν σὲ πολιτικὸν θέατρο.

Τὸ θέατρο ἦταν πάντα καὶ δὲν ἔπαυσε ποτε νὰ εἶναι μιὰ τελετὴ — «σερίας» ἢ «κίτουας» ἢ κίτη, αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία — πὺν στηρίζεται σὲ μιὰ κοινὴ σημασία πὺν συγγραφέα — πὺν εἶναι ἱεροφάντης, γελοιοποιός ἢ διδάσκαλος ἢ ὅλα μαζί — με τὸ κοινόν του. Καὶ ὅς ἓνα σημείο μπορεῖ ἀσφαλῶς καὶ ὁ συγγραφεὺς νὰ μετέλῃ ἀπέναντι στοῦ κοινόν του τὸ τέχνησμά του ἄμλετ ἀπέναντι στοῦν θεῖο του τὸν βασιλᾶ Κλαυδίου· Νὰ πὺν στήσῃ ἓναν ὕμνο - παρὰ τῆς συνειδησέως του. Ἀλλὰ τότε ἀνάμια περισσότερον χρειάζονται ἡ μεγάλη τέχνη καὶ ἡ τέλεια ὑπερφυότης, ἡ σοβαρότης καὶ ἡ ὀρθὴ δικαιοσύνη. Καὶ ὅταν ὁ στόχος μας εἶναι νὰ ἀποδώσῃμε δικαιοσύνην σὲ ἥρωες, σὲ θύματα καὶ σὲ προδότες, πρέπει νὰμῶστε σοβαροὶ διαστῆς καὶ στοῦ κοινῶν μας, πὺν μεταβάλλεται καὶ αὐτὸ ἀντοκάτως ὑπερτοῦ στοῦ ὕμνο πὺν τοῦ δείχνουμε σ' ἓνα πλῆθος ἐνόρτων, πρέπει ἀπαρτητικῶς νὰ ἐμπνέουμε σοβαρότητα. Δὲν μπορεῖ ἔστερα ἀπὸ τόσο ἀνέμειλο καλαμποκοῖ καὶ ἀπὸ τόση ἀνεῖσθη ἱλαρότητα νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον μιὰ κρίσι ἀξία τῆς τραγωδίας πὺν καταγγέλλουμε.

ΕΧΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ εἶναι ἐλεύθερος νὰ διαλέγῃ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπωμίζεται ὅλους τοὺς σταυρούς· ἀλλὰ δὲν δικαιολογεῖται, ὅταν παῖξῃ ἓνα τέτοιον φορτίο καὶ ὅταν δὲν τὸ σκῶνῃ στοῦς ὅμους του. Ἡ πάσι κανεὶς πολὺ πὺν πέρα σὴν ἀντιμετώπισι ἓνός τραγικοῦ δράματος ἢ περιορίζεται στίς ὅνεις μιὰς καταστάσεως πὺν σκηνώνον τὸ χωράτι. Δὲν λέω ὅτι ὁ Καμπανέλλης εἶναι μόνο γιὰ τὰ χωράτια. Δὲν ἔκείνο πὺν θέλει νὰ κἀνῃ με τὸ τάλαντο πὺν ἔχει νὰ τὸ κἀνῃ με συγγέντρωσι καὶ συνέτεια.

Ἡ παράστασι εἶναι καλὴ. Ἡ Τζένη Καρέζη, ἡ πόρνη τοῦ ἔλπιε νὰ παντρεθῇ τὸν Ἰταλὸ ἀξιωματικὸ μετὰ τὴν συνθηκολόγησι, εἶναι ἀνθρώπινη, παλλομένη ἀπὸ τὴν λίγη ἐλευθερία πὺν δὲν ἔχει σῆσει σὴν ψυχὴ της. Ὁ Στέφανος Ἀθηναῖος δημιουργεῖ ἓναν νικημένον, πεινασμένον καὶ σπιτωμένον Ἰταλὸ με σιμπαθεστὴν εἰρωνεία, με σπιντάδα. Ἡ Μαρία Φωκὰ ἐνσαρκώνει σὴν ἐλλειπτικὴν φηγοῦν τῆς θεῖας Μαρίας πὺν πολὺ ἀλ' ὅ,τι ὑπαρξί σὲ καίμινο καὶ δημιουργεῖ λατρεῖ ἓνα θεατρικώτατον πρόσωπο. Ὁ Σπύρος Κωνσταντοπούλος, με τὴν ὁρμὰν λιτότητα πὺν χαρακτηρίζει τὸ παῖδιόν του, δινεῖ ἓναν συγκινητικόν ἄλλον ἄνθρωπο, πὺν πολεμᾷ σὴν ἀντίστασι. Ὁ Βασίλης Μανρωτάκης παῖς ἀξιοσημειώτατον Γερμανὸν ἀξιωματικὸν. Λαμπρὸ ἐπίσης εἶναι ὁ Θάνος Παπαδόπουλος καὶ ὁ Κίμων Δημοπούλος στοῦς ὁλούς τῶν ἄλλων δύο Ἰταλῶν πὺν κρύβονται στῆς Ἀσπασίας, καθὼς καὶ ὁ Τόννης Γιακουδάκης. Εἶναι ἐφαρὰς ἡ ἔξτια καὶ ὁρμηκὴν ἐργασία τοῦ Μιχαῖλ Μπούρη. Τὸ σκηνικὸ τοῦ Καρὺ δὲν πετυχαίνει τὸν τόνο πὺν πρέπει.